

MIDT I EN LANDSRÅDSPERIODE

Af *Erling Høegh*

Vi er nu lige langt fra det valg, der sammensatte dette landsråd, og fra det valg, hvorefter det nye vil fremstå. Det er det samme landsråd, som i 1967 tog fat på arbejdet, og alligevel er vi alle blevet ændrede med arbejdet. Det er vanskeligt og altid forbundet med fejlmuligheder at forsøge en vurdering af sin egen tid, men jeg vil påstå, at Grønland og vi med landet er blevet modnet i de forløbne to år.

Det mærkes, at større og større konkret ansvar lægges over til os. Selv om landsrådet i mange år har været medansvarlig og meget ofte igangsættende for de generelle linjer i grønlandspolitikken, betyder disse år både en fundamentering og en udvikelse af vor indflydelse. Vi ønsker denne udvikling fortsat.

Et halvår i Grønland er fyldt med episoder, hændelser, overskrifter. Men der er langt mellem det, der fortjener betegnelsen begivenheder. Statsministerrejsen i sommer blev en begivenhed, fordi den ligesom tvang os til sammen med gæsterne at sammenfatte de mange detaljer til en overskuelig helhed. Den gav os lejlighed til at se bagud og til at ane, at udviklingen til nu har haft en anden karakter, end det arbejde, der ligger forude.

Der er såvist intet nyt i, at penge alene ikke er løsningen på Grønlands mangeartede omstillingsproblemer. Det betyder ikke, at pengene kan undværes, for meget mangler endnu at blive bygget op, så tingene kommer til at fungere som en helhed. Statsminister Baunsgaard har da også understreget, at en ny vægtfordeling mellem områderne ikke er ensbetydende med nedskæring af bevillingerne. Men vi må se i øjnene, at Grønland på en række områder har nået en standard, der lader sig sammenligne med forholdene i Danmark. Og specielt må vi forstå, at det er vor pligt og vort ansvar at bruge de givne midler med størst mulig virkning.

Af denne erkendelse følger tre ting: For det første er tiden ikke til ukritisk at forlange ind. Vi må rimeligvis sammenligne korrekt – indse, at der er andre grupper i det danske samfund, der også har brug for de bevillinger, som fællessamfundets medlemmer i form af skat stiller til rådighed til et arbejde for en befolknings sunde trivsel. For det andet må vi debattere os frem til, hvad det er for ting, der bevirker,

at pengene giver samfundet den største glæde. For det tredje må vi se i øjnene, at vi selv må ofre mere på de ting, som vi lader fællessamfundet klare for os.

Det første punkt hænger nøje sammen med, at skattetrykket efterhånden føles meget hårdt i Danmark. Danskeren bliver ikke fattigere i disse år, men han har alligevel svært ved at vænne sig til, at det er så overmåde dyrt at køre et velfærdssamfund som det danske, hvortil vi hører. Det er derfor rimeligt og ønskeligt, at han er på vagt over for unødvendige udgiftsstigninger. Dette må vi endelig ikke opfatte som modvilje mod en fortsat udbygning af Grønland. Men der er grupper i Danmark, det være sig landboerne, de handicappede eller folk i arbejdsløhedsområderne, der lever afgjort dårligere end de øvrige danskere og derfor naturligt må have krav på deres del af pengene.

Når vi skal tale om, hvordan vi får mest muligt ud af de givne bevillinger, vil vi med stor sikkerhed styre lige ind i et af de helt centrale problemer, som år efter år er på vor dagsorden. Jeg tænker selvfølgelig her på oplysning; vi har sagt det ofte. Kommissioner og udvalg har peget på det, og nu sidst har statsministeren meget klart fremhævet netop dette felt. Ordet skal opfattes meget bredt – uddannelse på alle niveauer er en del af det, og almindelig forståelse for samfundet en anden del. Jeg kan kun mene, at det vil være rigtigt at lægge større vægt på disse sider. Dette siger jeg ikke, fordi jeg skal være statsministerens eftersnakker i Grønland, som måske nogle borgere vil mene, fordi jeg så mange gange tidligere har citeret Baunsgaard. Men jeg omtaler det, fordi det er sådan, at det apparat, vi har i dag i Grønland, ikke udnyttes og ikke kan udnyttes tilnærmelsesvis 100 %, før der findes en bredere forståelse for meningen med hele sigtet.

Det kan i den sammenhæng ikke lade os upåvirkede, at fjernsyn nu synes på vej i det lille, lokale format her i Godthåb. Dette fjernsyn må opfattes som begyndelsen til det statslige; det kan derfor selvfølgelig ikke undgås, at det privatetablerede vækker visse forhåbninger om, at det store udspil er på vej. Vi må vise både forståelse og samarbejdsvilje over for dette initiativ, for selv om det således ikke er fremtiden, vi i Godthåb tilbydes, vil det være betydningsfuldt, at vi er opmærksomme på, at det private fjernsyn kommer ind i anstændige rammer. Godthåb private fjernsyn erindrere os om, at det rigtige fjernsyn er rykket nær, og vi må meget snart være medvirkende til at skaffe plads til de indledende investeringer, så uddannede medarbejdere står klar til at bruge apparaturet den dag, det bliver til realiteter.

Den enkelte borger i Grønland må vænne sig til tanken om en arbejdsfordeling mellem ham selv og det offentlige. Jeg tror for så vidt, at folk klart nok har indset, at visse ting må de selv sørge for, og andre opgaver løses bedst i fællesskab.

Kritikken af de nye motorafgifter kan nok skuffe os lidt, for alt for ofte er den rettet mod selve princippet, at det offentlige må sikre sig en vis betaling for de ydel-

ser, som det er pålagt at yde borgerne. Pengene må nødvendigvis komme fra dem, der i kraft af evner og fremdrift har nået en position, der gør det muligt for dem at deltage i opbygningen af vort land. Det kan kun dreje sig om misforståelser eller bevidst fordrejning, når man fremstiller sagen, som om landsrådet indkasserer penge for at forarme befolkningen. Vi erkender, at der laves gode penge i Grønland, og vi slutter, at der så også må være evne til at betale for samfundsgoderne.

Jeg ser en fremskridtslinje i det, der er foregået, siden nyordningen blev indført, og i det, der gradvis vil ske fremover. Når man taler om kursændring eller nye toner, skal det ikke forstås sådan, at linjen nu skal vise tilbagegang. For en sådan omlægning sker naturligvis ikke uden landsrådets viden og med vor accept. Landsrådet har med sit medlemskab af Grønlandsrådet en position, der gør, at intet sker uden os eller udenom os.

Når det danske samfund i den tilstundende vinter lægger op til generaldebatter om Grønland, ja så er vi naturligvis deltagere og er med til at påvirke debattens udfald. I folketinget kan der i det kommende folketingsår ventes en Grønlandsdebat, hvor vore to folketingsmænd vil have lettere ved at blive forstået, efter at så mange af folketingets danske medlemmer ved selvsyn har erfaret noget om hverdagsvilkårene i Grønland.

Med den position, det danske fjernsyn i dag har i befolkningens bevidsthed, er det meget glædeligt, at efterårsmøderne benyttes til orientering og debat om Grønland. Vi er med i alle faser af denne væsentlige oplysningsvirksomhed om Grønland. Vi er glade for, at den kommer, for er der noget, vi kan være tjent med i vort forhold til vore danske medborgere, er det gensidig forståelse baseret på kendskab til de faktiske forhold – ikke medlidenhed eller harme på vore vegne over et fortidigt grønlandsbillede.

Det glædede og imponerede os alle dybt, da vi i sommer i K'utdligssat mødte både forståelse og stærk samarbejdsvilje hos de mennesker, der indser og forstår, at af-folkningen af byen er en nødvendighed. Under nogle af Grønlandsrådets medlemmers rejse i sommer blev vi stillet over for befolkningsproblemer i Angmagssalik. Forholdene er af en sådan art og et sådant omfang, at en løsning presser sig på, og det er mit indtryk, at man i Angmagssalik tænker i samme baner som i K'utdligssat: Man overvejer efter konstruktive linjer. Det virker, som om der i Angmagssalik må blive tale om både en flytning til Vestgrønland og en spredning af den befolkning, der fortsat ønsker at have fangsten som erhvervsgrundlag. Det vil blive en bekostelig og langvarig proces at få skabt balance i erhvervsmønstret omkring Angmagssalik. Der er i forvejen pres på både boliger, arbejdspladser og det personale, der skal formidle omflytningen. Men når man som her skal prøve at imødekomme en opfordring fra de mennesker, der har problemerne inde på livet, må man anerkende,

at Angmagssalik kan have krav på speciel støtte, fordi de unge i byen ikke har uddannelsesmuligheder og heller ikke kan regne med at finde arbejde, uden at i hvert fald en stor part flytter til andre steder i Grønland.

Det er mit indtryk, at også staten vil vise forståelse og vilje til at løse denne ekstraordinære opgave.

Beregninger og prognoser danner i dag baggrunden for næsten al aktivitet i Grønland. Vi kan regne os til meget, men vi kan – som det er sagt af den vidtskuende svenske undervisningsminister Olof Palme – ikke regne os til fantasi. Og denne fantasi er helt nødvendig ballast, når vi vover os ind på de nye felter, der tegner sig som muligheder for positive bidrag til vort erhvervsliv. Hvordan skal vi tilrettelægge, ja, overhovedet få hånd i hanke med det turistliv, der næsten uundgåeligt vil komme til Grønland i de kommende år. Det er givet, at vi ikke bare må lade tiden gå. Jeg tror, at det udvalg, der prøver at skabe et overblik over mulighederne, både vil gøre turistarbejdet mere professionelt og samtidig befri os for overdrevne forestillinger om de penge, der er at hente.

Næsten det samme kan siges om minedriften. Vi kan efterhånden fastslå, at det skal være usandsynligt uheldigt, om ikke bjergværksdrift under en eller anden form slår igennem i Grønland inden længe, men det er sikkert, at det ikke vil give os noget væsentligt tilskud til antallet af arbejdspladser. Man kan ikke forestille sig, at en nyoprettet mine bliver arbejdsplads for ret meget andet end maskiner, elektronisk udstyr og et antal højt kvalificerede specialister.

Hele problematikken med at finde arbejde og finde blivende arbejde til alle må indtage noget nær den centrale plads i samfundets bestræbelser til enhver tid. Vi må vel erkende, at vi er kommet sent med på dette område, men er vi end sent ude, tror jeg, at de rigtige bestræbelser nu er sat i gang. Arbejdsformidlingen gennem arbejdsmarkedskontoret i Godthåb er nu påbegyndt, og i arbejds- og socialdirektionen er man indstillet på ikke at skubbe dette område tilbage i forhold til de sociale underholdsytelser. Vi har i arbejds- og socialdirektionen og ikke mindre i direktoratet derfor ønsket, at principperne for de sociale underholdsytelsers gennemførelse må udbygges parallelt med og i stærkt samarbejde med arbejdsmarkedet. Vi mener, at vi ved en sådan afstemning af opgaverne har en god mulighed for at udvide effekten af vore begrænsede midler.

Som alle andre mennesker må også den grønlandske familie betragte det som en lykke at klare hverdagen selv, og vi må satse på at få skabt et bærende fundament for så mange som muligt og glæde os over de resultater, der opnås ved samarbejde mellem de instrumenter, vi har at spille på. Selv på ret kort sigt gør vi altså også de mennesker en tjeneste, som i meget længere perioder eller permanent har ret til vor støtte og hjælp.

Man må derfor forstå, at når vi hjælper mennesker, som måske langt fra har nået bunden, så er det for at forhindre dem i at slå ind på vejen mod bunden og håbløsheden.

Arbejder den enkelte borger bedre, arbejder erhvervene også bedre.

Det har været endnu et ransagelsens år for erhvervslivet i Grønland. Fiskeriet fik en næsten lammende periode først på året, men sommerens resultater har givet gode løfter om balance og måske ligefrem fremgang som slutresultat.

Den første af de længe planlagte trawlere er nu i gang, og i de perioder, hvor tekniske vanskeligheder ikke har hindret dens drift, har resultaterne været gode og vel nok bestyrket os i troen på, at det havgående fiskeri er vejen frem. Det er nok værd at mærke sig, at selv om der berettiget ytres tvivl om fiskeriets fremtid, er der ikke anvist andre erhverv eller andre udformninger af erhvervet end den planlagte. Hvis man ikke skal ende i de helt tågede og absolut modløse fremtidsbetragtninger, må vi give fiskeripolitikken, som den er kendt, grønt lys også fremover. Der er i det stille vokset en forståelse frem for, at det er vigtigere, at der bliver fisket, end at der bliver fisket fra egen båd. Jeg har endnu kun en fornemmelse af, at der tænkes sådan, men jeg tror den er rigtig, og den vil unægtelig betyde meget for hele den professionelle holdning til erhvervet, som må være forudsætningen for, at fiskeriet bliver det sunde fundament for vor samfundsøkonomi.

Vi har med anerkendelse og glæde konstateret, at den hjælp, som landsrådet ydede fåreholderne, blev udnyttet på en så god måde, at de i dag har nået en bestand af dyr, der nærmer sig tallet før katastrofen.

Hvis det er rigtigt, at vi står over for en drejning af udviklingslinjen, melder fortolkningsproblemerne sig på næsten alle områder. Det er givet, at ungdommen vil stå stærkt under en sådan vandring mod nye tider, ikke mindst fordi der nu virkelig er veluddannede unge på vej. Vi må lytte og lære, og jeg synes, vi har formået begge dele i vor politiske virksomhed. Men naturligvis skal det ikke være sådan, at ideerne er ungdommens og arbejdet vores, for så kunne det lige så godt være de unge, der indtog pladserne her. I stedet tror jeg på, at vi når frem til noget typisk for demokratiet, når de unges ideer smelter sammen med de ældres erfaring.

Inden for vore egne vægge ser vi den store udvikling gentage sig. I vort sekretariat og i arbejds- og socialdirektionen vokser vort personale i takt med opgavernes størrelse, og vore muligheder for at arbejde på et holdbart, sagligt grundlag vokser med stabens udvidelse. Det er en tilfredsstillelse for os at se, at gamle planer nu føres ud i livet, tingene undersøges, planlægges og bliver til virkelighed. Vor gamle tanke om at oprette en informationsafdeling er nu blevet gennemført, og vi i landsrådet er allerede så småt begyndt at mærke dens virksomhed.

I min tale har jeg været rundt i mange kroge, men langt fra i alle dem, der findes i det hus, vi bygger. Debatten i de kommende uger vil forhåbentlig nå ud overalt, hvor det er tiltrængt i vort grønlandske hus. Vi, der har forpligtelsen og retten til at gøre arbejdet, må betragte os selv som privilegerede mennesker i den gruppe af politikere, der jorden over kæmper med hver sin bid af den store problematik. Vi er befriet for krige, uro, naturkatastrofer, vi er velsignet med et rundeligt mål af penge, og vi er frem for alt i stand til at se resultater af vor gerning selv over et meget kort åremål. Hvor langsommeligt og tungt kører ikke meget reformarbejde i dele af verden, som vi rettelig kunne sammenligne os med for få år siden. Lad os tage vore muligheder som en forpligtelse og som en appel til optimisme, men lad os ikke betragte den danske hæderlighed og offervilje, der altid står bag os, som en hovedpude, men allerhøjst som et yderste sikkerhedsnet.

Kære kolleger.

Jeg har nu over for jer fortalt, hvad der bevæger sig inde i mig om det arbejde, vi er fælles om. I det store land, hvor vi er spredt, kan vi måske enkeltvis somme tider føle os ensomme. Der er også mange ting, der gør enighed og samling vanskelig i et land med så stor udstrækning; men jeg havde en oplevelse for et stykke tid siden, som sagde mig ting, som vi skal samles om – og det er vor vilje til at leve og arbejde, og det er vor forpligtelse over for det land, som er os skænket. Det blev for mig udtrykt med disse ord:

Vorherre knyttede hånden og sagde:
Her på den top af det skabte
vil jeg nu skabe et land,
hvor viljen er talt
og magten fra skaberen mejslet.
Det land skal kun ejes af folk,
hvis vilje til livet er vakt
ved fødslen.

Velkommen til vort første landsrådsår. Godt møde!